SECȚIA
ISTORIE MEDIEVALĂ ŞI MODERNĂ

Ciclul vieții Sf. Parascheva d in Epivat în picturile exterioare de la biserica *Tăierii Capului Sf. Ioan Botezătorul* din Arbore

CZU: 271-526.62(498):27-36

Emil DRAGNEV 0000-0001-6174-161X

Cultul Sfintei Cuvioase Parascheva de Epivat (de Târnovo, Vidin, Belgrad etc.) se evidențiază, în mod special în Țara Moldovei, cu mult înaintea aducerii moaștelor sale de la Patriarhia din Constantinopol pe către Vasile Lupu. S-a insistat că deosebita sa venerare își are originea în a doua domnie a lui Petru Rareș (1541-1546), care, în timpul ședерii sale la Constantinopol, ar fi adresat rugăciuni în fața moaștelor Sf. Parascheva, aflate la catedrala patriarhiei, pentru izbânda în opera de recuperare a tronului Moldovei. În legătură cu aceasta au fost puse și ciclurile vieții Sf. Cuv. Parascheva de la Arbore și catedrala episcopală Sf. Parascheva din Roman. Cercetarea materialului documentar ne arată că hramul inițial al catedralei episcopale din Roman ar fi fost cel al Sf. Martire Parascheva Romana (lucru confirmat de actul din 12 aprilie 1458). Schimbarea consacrării se produce pe vremea lui Sf. Ștefan cel Mare, la o dată necunoscută, dar oricum anterioară atestării documentare a hramului modificat prin actul din 20 aprilie 1488. De asemenea, chiar dacă s-ar accepta datarea picturilor bisericii de la Arbore cu anul 1541, prezența ciclului Sf. Cuv. Parascheva de Epivat în grandioasa suită hagiografică din nișa zidului vestic (în continuitatea ciclurilor *Vieților* Sff. Gheorghe, Dimitrie și Nichita), pare a fi o reacție prea promptă la promovarea cultului său de către voievodul Petru Rareș, revenit pe tron chiar în acest an. Având însă motivele de a data picturile de la Arbore mai aproape de data construcției bisericii (1503), am considera că prezența ciclului respectiv la Arbore, la ctitoria unui om apropiat și de încredere al Sf. Ștefan cel Mare, hatmanul Luca

Arbore, ar confirma mai curând redimensionarea cultului Sf. Cuv. Parascheva de Epivat în timpul domniei ilustrului voievod, care, de asemenea, îi închină biserica de la curțile sale domnești din Cotnari. Ciclul iconografic de la Arbore conține zece scene, din care jumătate sunt legate de moaștele sfinte (deshumare, sfințire, transferuri). Cantitatea scenelor și componența ciclului ne face să presupunem că sursa sa iconografică s-ar regăsi în icoanele (sârbești, bulgare, haliciene) în care reprezentarea Sf. Cuv. Parascheva este încadrată în ciclul vieții sale. O componență destul de apropiată a ciclului Sf. Cuv. Parascheva (10 scene) apare pe icoana ucraineană din secolul XVI de la Muzeul Național din Varșovia. Ciclul din catedrala episcopală din Roman este mai dezvoltat, dar și aici cca. jumătate din scene conțin subiectele după săvârșirea sfintei (s-au conservat 11 scene pe zidurile sudic, vestic și nordic al pridvorului, 3-4 scene au dispărut împreună cu surparea zidului estic). Studiul ciclului iconografic al Sf. Cuv. Parascheva de la Arbore indică în calitate de sursă literară *Prologul*, toate scenele regăsindu-și sursele în acest text (de altfel, urmat și în alcătuirea *Menolog*-urilor ilustrate din sec. XV-XVI), spre deosebire de icoanele ucrainene, unde se înregistrează influența textului hagiografic, alcătuit de Eftimie de Târnovo. În același timp, în picturile murale din Moldova și pe icoanele balcanice și ucrainene nu regăsim niciun ecou al adaosurilor textului eftimian, aduse de către Grigorie Țamblac, privind transferul moaștelor la Vidin și Belgrad în condițiile expansiunii otomane, toate ciclurile oprindu-se la transferul moaștelor la Veliko Târnovo.